

BREZNAY DÁVID

CYBERBULLYING

MINDEN, AMIT TUDNOD KELL AZ INTERNETES ZAKLATÁSRÓL

A cyberbullying az elektronikus zaklatás (internetes zaklatás) egy új típusa a dominánsan kamaszkorúak körében tapasztalható iskolai kiközösítésnek, amely tulajdonképpen a durvább csúfolódásokból, kárörvendésből és fenyegetésekből álló, az áldozathoz elektronikus úton eljutó üzenetek sorozatát jelenti. Az egy vagy akár több felhasználó által elküldött cyberbullying voltaképpen a modern információs és kommunikációs eszközökön keresztül történő zaklatás melegágyának tekinthető (Janková, 2020, 13).

A ZAKLATÁS ÉS AZ INTERNETES ZAKLATÁS KÖZÖTTI KÜLÖNBBSÉGEK

Mivel a hétköznapokban az internetes zaklatás és a hagyományos értelemben vett zaklatás fogalmát sokszor szinte szinonimaként használják, ezért mindenképp fontosnak tartom eloszlatni a fogalmak körül kialakult homályt. A következő táblázatban összegyűjtöttem azokat az említésre méltó pontokat, amelyekkel rámutathatók a két fogalom közötti különbségekre (lásd 1. táblázat).

Kétségtelen, hogy a zaklatás manapság egy másik dimenzióba lépett. A technológia folyamatos fejlődésével együtt az információközvetítő és kommunikációs technológiák a kibertérbe helyezték át az agressziót. Az internetes zaklatás (elektronikus zaklatás, cyberbullying, cybermobbing) szándékos, a zaklatás ismételt és célzott formája, amely az információkkal való visszaélés révén működik. Világszerte előfordul, magába foglalva azt a fenyegetést, zaklatást, megaláztatást, amelyet az internetet használó egyén vagy csoport negatív viselkedése idéz elő. A virtuális térben lezajló agresszió formái különbözőek lehetnek, azonban mielőtt rátérnénk ezekre, fontos tisztáznunk pár alapfogalmat (Paľovčíková, Černáková, 2018, 25).

Erőszaktevő – Az erőszaktevő ebben az esetben az a személy, aki a virtuális világot és az azon keresztül történő kommunikációt használja egy vagy több áldozat megszólítására, annak érdekében, hogy kárt okozzon nekik vagy csökkentse a társadalmi státuszukat. Az erőszaktevő identitásának feltárása bonyolult. Az internetes zaklatás gyakran megoldatlanná válik. A támadó rengeteg platformot

vehet igénybe (Facebook, sms, telefonhívások, Messenger, e-mail, Skype, Instagram stb.), ahol az áldozatot homofób, rasszista, szexista, diszkriminatív előítéletekkel, általános sértésekkel, pletykákkal és átverésekkel fenyegethet (internet 2).

Az áldozat – Az online zaklatásnak gyakorlatilag bárki áldozatul eshet, függetlenül az érintett vagy érintettek társadalmi helyzetétől, nemétől vagy korától. A bántalmazottsokkal nehezebb helyzetben találja magát, hiszen a klasszikus zaklatással szemben nincs hová menekülnie, sőt sok esetben nem is ismeri az erőszaktevő kilétét (Janková, 2020, 14).

Tanúk – Bárki, aki birtokában van azon információknak, amelyek bizonyítják, hogy a bántalmazó a virtuális téren keresztül zaklatja áldozatát, tanúnak nyilvánítható. Ilyen információ lehet pl. egy az erőszaktevő és az áldozatok közötti csevegés vagy sértő megjegyzés egy közösségi platformon keresztül. A virtuális környezetben való információmegosztás hatósugara óriási, így a tanúk száma is igen magas lehet. Azonban minél többen szereznek tudomást az esetről, annál több negatív hatás éri az áldozatot (Janková, 2020, 15).

Zaklatás	Internetes zaklatás
Többnyire egy bizonyos időintervallumra és térre korlátozódik, pl. iskolára, munkahelyre.	Nincs időbeli és térbeli korlát. A támadó bárhol és bármikor kapcsolatba léphet az áldozattal. Nincs lehetőség a menekülésre.
Gyakran fizikai bántalmazásba torkollik, amely fizikai sérülésekkel jár.	A támadó és az áldozat nincs közvetlen kapcsolatban. A bántalmazó pszichológiai eszközöket alkalmaz az áldozat manipulálása és bántalmazása céljából.
Az áldozattal (áldozatokkal) való hatalmi visszaélésnél mérvadó a támadó(k) fizikai ereje.	A támadó(k) ereje a tudás- és információszerzésen alapszik.
Csak a résztvevők (érintett tagok) tudnak róla, pl. osztályok, csoportok.	Amíg a kibertérben zajlik, addig szinte ellenőrizhetetlen. Terjedése gyors, bárkihez eljuthat.
A támadó(k) ismertek. Az áldozat ismeri a támadóját.	A támadó(k) ismeretlenek. A támadó nincs tisztában az áldozat reakciójával, ezáltal kevésbé van tudatában az általa okozott kárnak.
A támadó csak azokat az áldozatokat választja ki, akiken felül tud kerekedni.	A hatalmi különbségek könnyebben leküzdhetők. Az elkövető támadást indíthat akár a felettesek és a hatóság ellen is.

1. táblázat

Anonimitás – A kibertérben történő zaklatás másik fontos velejárója a névtelenség. Az anonimitás egyfajta biztonságot nyújt az erőszaktevőknek arról, hogy nem léphetnek fel ellenük, ezért nem is büntethetők, valamint biztosítja számukra az érzelemmentességet is. Könnyűszerrel bántják meg áldozataikat, akiknek nem kell a szemükbe nézniük (Chapman, Pellicane, 2016, 57).

HOGYAN LEHET FELISMERNI A VIRTUÁLIS TÉRBEN TÖRTÉNŐ ZAKLATÁST?

A hétköznapi élet számos helyzete első pillantásra akár online zaklatásnak tűnhet, de nem az. Az online zaklatásnak megvannak a maga sajátosságai, amelyek segíthetnek felismerni a valódi veszélyt. Miután felmértük a terepet és megalapozott a gyanúnk, csak és kizárólag ezt követően alkalmazhatjuk a megfelelő eszközöket és módszereket a kialakult helyzet orvoslására. Például a baráti heccelés nem számít zaklatásnak, attól függetlenül, hogy sokszor méltatlan viselkedésnek bizonyul. Ahogy az sem sorolható ebbe a kategóriába, ha az emberek egyenrangú félként kommunikálnak egymással, és hasonló, heccelő kommunikációs stílust alkalmaznak (Janková, 2020, 17).

AZ INTERNETES ZAKLATÁS KIVÁLTÓ OKAI

Ide tartozik a figyelemhiány, a konfliktusfüggőség vagy egyszerűen az unalom, mindemellett nagy szerepet kap a hatalomdemonstráció is. A gyerekek gyakran abban az élethelyzetben találhatják magukat, amiben a szülők a saját akaratukat szeretnék rájuk erőltetni. Ezt követően lemásolják ezt a fajta viselkedést, és maguk is visszaélnék ezzel. Ebből kifolyólag a társadalmi vagy interkulturális különbségek is lehetnek az online bántalmazás indítékai, valamint iskolai környezetben nagyon gyakorinak számít, ha egy új tanuló érkezik az osztályba (Gregussová, 2013, 60). Személyes kapcsolattartás során a bántalmazó nem képes megfélemlíteni egy adott személyt a társadalmi besorolása miatt. Ilyenek pl. a tanárok vagy egy fizikailag erősebb osztálytárs. Az erőszaktevő egyszerűen nem mer közvetlen konfrontáció-

val zaklatni egy ilyen személyt. Ezek a gépek az internetes környezetben megszűnnek létezni. A támadó az áldozat lelki világát veszi célba. Ilyenkor fizikai sérülés általában nem következik be. Ez azonban nem azt jelenti, hogy maga a támadási forma ne lenne veszéllyel az áldozat egészségére vagy akár az életére. Az áldozatok elleni támadások az online környezetben általában megismétlődnek. Azokban az esetekben, amikor nem derül fény a bántalmazásra, az erőszaktevőt lényegében semmi sem akadályozza meg a támadások folytatásában (internet 2).

Szakértők szerint a gyerekek és a serdülőkorúak (12-18 évesek) vannak leginkább kitéve az internetes zaklatásnak. Az oktatók gyakran tapasztalják, hogy egy diákot internetes zaklatás ér, de sok esetben még mindig nincsenek tisztában a megfelelő eljárásokkal (Janková, 2020, 18).

Tény, hogy az internetes zaklatás sok esetben nem okoz fizikai sérüléseket, a negatív következmények azonban mégis jelentősek. Súlyos érzelmi hatásokat válthatnak ki az áldozatból, felmerülhet bennük a társadalomból való kirekesztettség érzése és számos lelki sérülés érheti, ami pszichológiai traumákat vonhat maga után.

MEGOLDÁSHOZ VEZETŐ MÓDSZEREK

Számos nemzetközi kutatás szerint minden harmadik gyerek rendelkezik személyes tapasztalattal az internetes zaklatás témájával kapcsolatban. Ezek a statisztikai adatok riasztóak, ezért fokozott figyelmet kell fordítanunk a kialakulóban lévő helyzetek megelőzésére (Gregussová, 2013, 40). Jó néhány módszer létezik arra, miként lehet azonosítani a támadót a virtuális környezetben. Ezt követően a tanárok egyik fontos szerepe, hogy megtanítsák a gyerekeknek felismerni a móka és a zaklatás közötti határokat. Tudásuk bővítésének szempontjából elengedhetetlen tisztában lenniük azzal, hogyan járjanak el, ha virtuális térben történő zaklatással találkoznak.

Ha sikerül megelőznünk, elkerülhetjük a társadalomra, az emberi egészségre és életre gyakorolt negatív hatásait. Mivel a cyberbullying elsősorban a negatív kapcsolatok kialakulásáról szól, ezért megelőzésében a kapcsolatoknak és azok pozitív értelmében való megteremtésére irányuló

törekvéseknek kell prioritást élveznie. Fontos megtanulnunk, hogyan kell helyesen reagálnunk a kritikus helyzetekre. Az internetes zaklatás megelőzésénél három területre kell összpontosítanunk:

- a zaklatás tudatosítása és felismerésére
- fokozott érzékenységre
- készségek fejlesztésére és az aktív védelem kialakítására.

Nagyobb hangsúlyt kell fektetnünk a médiaoktatásra, az élet- és egészségvédelemre, emellett az emberi jogok oktatására. Az említett témák az iskola által szervezett különböző versenyeken, játékokon, előadásokon, beszélgetéseken is bemutathatók. Fontos, hogy a diákok aktívan részt vegyenek az egyes tevékenységeken és ne csak hallgató-ságként szerepeljenek. Használjunk oktatóvideókat a témára való ráhangolódás során. A diákokat ösztönözzük arra, hogy a beszélgetések során fejtsék ki a véleményeiket, és ezeket hasonlítsák össze egymással. Fontos, hogy jó hallgatóssá váljunk, emellett legyünk készek a spontán kérdésekre való válaszadásra is (internet 2).

FONTOS ISKOLAI ÓVINTÉZKEDÉSEK A KIBERTÉRBEN TÖRTÉNŐ ZAKLATÁSOK ESETÉN

A legtöbb iskola, ahogy a mi iskolánk, a Kazinczy Ferenc Magyar Tanítási Nyelvű Alapiskola is, gyakran foglalkozik a zaklatás egyes formáival. Azon iskolai alkalmazottaknak, akik felismerik az internetes zaklatást, mindenekelőtt az a feladatuk, hogy együttműködésre biztassák az érintetteket a szülőkkel, az osztálytársakkal, az iskola vezetésével és egyéb szakemberekkel (pl. szociális pedagógusokkal, pszichológusokkal). Ha a bántalmazás az online platformon történik, célszerű a rendszergazda segítségét kérni a támadó blokkolása és a bizonyítékok megszerzése céljából. Gondoskodjunk a bizonyítékok tárolásáról, szükség esetén készítsünk képernyőfotókat. Ez fontos óvintézkedésnek számít, hiszen az érintettek hajlamosak arra, hogy töröljenek minden bizonyítéknak számító tartalmat és említést az online térből, ezzel is megakadályozva az esetleges lebukást.

Iskolánk az idén bekapcsolódott az *osobnyudaj.sk* által meghirdetett programba, amely az internetes zaklatást mint témát foglalta magába. Pedagóg-

gusként alkalmam nyílt részt venni egy továbbképzésen a program keretén belül, így sok új és hasznos információhoz jutottam. Ennek hatására batorkodtam összeállítani egy óravázlatot hatodikos célcsoport számára. A célom az volt, hogy segítséget nyújtsak azoknak, akik az órák keretén belül is szeretnének a témával foglalkozni, ezzel is elmélyítve a gyerekek tudáshátterét a virtuális térben történő zaklatás veszélyeiről.

RÁHANGOLÓDÁS:

Az óra elején csoportokat alakítunk ki, amiben a tanulók az óra folyamán munkálkodhatnak. A csoportalakításhoz emotikonokat használunk: annyi hangulatjelet vágunk ki, amennyi csoportot szeretnénk létrehozni. Figyeljünk arra, hogy az egyforma emotikonokból annyit készítsünk, ahány fős csoportot szeretnénk létrehozni. A csoportok létrejötte után ismertetjük az óra témáját.

JELENTÉSTEREMTÉS:

Kreatív témafeldolgozás:

Minden csoport egy adott témán dolgozhat, amely a hagyományos és az internetes zaklatás egyes formáit öleli magába. A feldolgozás mikéntje a csoportra van bízva. Lehet: plakát, rajz, képregény, mindmap, vers, rapszöveg stb. Minden csoport választhat a következő témák közül:

- Mi a különbség a vicc, a sértés és a bántalmazás között?
- Mit jelent a zaklatás? Milyen szerepet tölt be az elkövető, az áldozat, a tanú, az esetleges segítő?
- Hogyan érezheti magát a bántalmazott? Hogyan érezheti magát a bántalmazó?
- Mi a teendő, ha zaklatnak minket? Mit teszel és kinek szólsz, ha bajba kerülsz?

A témákat tetszőlegesen alakíthatjuk: adhatunk hozzá, elvehetünk belőlük, kombinálhatjuk őket. Amennyiben tudomásunk van róla, hogy a téma foglalkoztatja az osztályt, ezekről is beszélgethetünk: Milyen tartalom tehető közzé a FB-n?, Milyen testrézdről készült kép osztható meg az

interneten?, Alkalmas-e az internet világa arra, hogy azon keresztül érjem el mások szimpátiáját?

PREZENTÁLÁS:

Minden csoport bemutatja a saját poszterét. Szükség esetén egészítsük ki a tanulók információit. Ezekre reflektáljunk:

- Ami az egyik embernek vicces, az a másoknak lehet, hogy már sértés. Figyeljünk oda arra, hogy mit, hogyan és kinek mondjuk.
- A zaklatás többször ismétlődő és folyamatos. Lehet: verbális (fenyegetés, fenyegetőzés, kötekedés, bosszantás, csúfolódás), fizikai (lövés, rúgás, csípés, lefogás, bezárás), szimbolikus (grimasz, mutogatás), indirekt formát öltő (csoportból való kizárás, elutasítás, pletykák terjesztése).
- Az a zaklató, aki bánt. Az áldozat ezt elszenvedi. Lelkileg ez annyira megviselheti őt, hogy rámehet az egészségére, megbetegszik. Fontos, hogy a szemtanúk mit csinálnak. Ne kapcsolódjanak be semmi esetre sem a zaklatásba. Ez senkinek sem jó. Ne is támadják a zaklatót. Szóljanak egy felnőttnek (tanárnak, szülőnek).

SZEMLÉLTETÉS:

Levetítünk két oktató jellegű videót:

- <https://www.youtube.com/watch?v=Yobspa2b81M&t=9s>
 - <https://www.youtube.com/watch?v=jlOhprh6FAs>
- Megfigyelési szempontok:
- Kivel fordulhat elő digitális zaklatás?
 - Mi a különbség a fizikai zaklatás és a cyberbullying között?
 - Milyen típusú internetes zaklatás létezik?
 - Mit tehetnek az online visszaélések áldozatai?
 - Hogyan előzzük meg az internetes zaklatást?

REFLEKTÁLÁS:

Ezt követi a közös megbeszélés, majd a visszacsatolás. A diákok elmondják észrevételeiket, amire mi szükség szerint reflektálunk.

Az óra végén minden tanuló mond egy szót, amit a legfontosabbnak gon-

dol a témával kapcsolatban. A tanár a szavakat szófelhő formájában a táblára jegyzi.

2021 júliusától a kibertérben történő zaklatás bekerült a jogrendszerbe és bűncselekménynek számít. Az új jogszabály szerint akár három évig terjedő szabadságvesztéssel büntethetők azok, akik elektronikus hírközlési szolgáltatásokon vagy számítógépes hálózaton keresztül szándékosan megaláznak, megfélemlítenek vagy egyéb zaklatási formában részesítenek másokat. Az elkövetők akkor is büntethetők, ha indokolatlanul nyilvánosságra hoznak vagy másoknak hozzáférhetővé tesznek az áldozatokról személyes adatokat, képeket, hangfelvételeket az érintettek beleegyezése nélkül (internet 2).

Befejezésként fontosnak tartom megemlíteni, hogy a virtuális térben történő zaklatás egy aktuális probléma, amely szinte minden szlovákiai iskolát érint. Fokozott figyelmet kell fordítanunk rá, mert a következményei nagyon súlyosak lehetnek. Ne hunyjunk szemet fölötte. Beszéljünk róla, legyünk aktívak és segítőkészek. Ha pedig a kibertérben történő zaklatás tanúi vagyunk, nyújtsunk segítő kezet, hiszen ezzel akár emberi életet is menthetünk.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Gary Chapman, Arlene Pellicane: *Netfügő gyerekek*, Harmat, Budapest, 2016, ISBN: 9789632883694
- Geraldina Palovčíková, Kamila Černáková: *Šikana a kyberšikana na školách*, Slovenské národné stredisko pre ľudské práva, Bratislava, 2018, ISBN: 978-80-89016-99-0
- Mgr. Mária Janková: *Prevenca a riešenie šikanovania a kyberšikanovania v základných a stredných školách z pohľadu koordinátorov prevencie*, Centrum vedecko-technických informácií SR, Bratislava, 2020, ISBN: 978-80-89965-41-0
- Monika Gregussová, Miro Drobný: *Deti v sieti*, Bratislava, 2013, ISBN: 978-80-970676-6-3

INTERNETES FORRÁSOK

- internet 1: http://109.74.55.19/tananyagok/tananyagok/A_karos_szenvedelyek_formai_korai_felismerese.pdf
- internet 2: <https://skolenie.osobnyudaj.sk/skolenie/kybersikana-studenti>

